

III.

(Hetedik folytatás.)

Emlékezni fognak olvasóink, hogy a' 31. számbeli Szemle nagy lyricusról szól. Egy hét múlva Cs. bannilátszik az elégséges calculus nélkül kibőfentett vallást, 's a' 33-ban, az Erdélyi dala' említésénél (Kis lyány' dala) oda veti, hogy az Vörösmarty' „Kis lyány' baja“ czimü dalát szépségben felülmulja; a' mi magában nem ellenkeznék a' fentebbi általános állítással, de hajnál fogva levén ide húzva, kézzel tapogathatólag hitelcsökkentés' szándékát árul el. Nem mint ha illyes hasonlítások, aesthetikai tekintetben igen termékenyek, hasznosak, és érdekesek nem lehetnének, ha kimutatásokkal járnak; hanem mert Csató, ki még eddig egy szépmű' érdemlegi bonczolatával sem bizonyíta illy tárgyak körül critical hivatást, itt illyetén kimutatásokba nem ereszkedik, könnyebbnek találván, úgy mint már feljebb lattuk („NEKEM nem tetszik“) hatalomsszóval kimondani: ez felülmúlja ezt, punctum. De még egy fogását láthatják itt olvasóink a' szemleirónak: *Divide et vinces*. Vörösmarty és Erdélyi egy vélemény', egy hit' emberei: ha mind kettőt gáncsolja, részrehajlásnak magyaráztathatnék; jobb tehát az egyiket dicsérni: kit? az a' körülményektől függ. Itt az ostrom alá vettek' egyike állt előtte — tehát ezt kelle a' másikkal leültetni; mi mellett még azon titkos számítás és remény is munkálkodott: hátha vetély ébred a' két társ között, hátha a' dicséret' méze megejti a' választottat, 's ezzel egy lélek nyeretik? Ugyan így teve Cs. már máskor is: b. Eötvös József és Szalay László barátok: ez gáncsoltatott, nem meggyőződésből — erre Cs. mit sem ad — hanem mert neki 21 voksa volt, midőn Csátónak 1; 's midőn az így elvesztett csatáért alkalom vala a' győzöt sujtani, rajta kelle lenni, hogy egy csapással két lélek ne sértessek, sőt ha lehet, az egyik sujtva, a' másik nyerve legyen, 's így kettős a' diadal: melly édes álmak már azért is érdekesek: mert a' semmi mélyre nem képes szemlésznek emberismeret-hiányát mutatják teljes negativitásában. — Egy balladája is jelent meg Vörösmartynak az Athenaeumban: „Az árvizi hajós“; az „igen gyenge, azt csak tárgya nemesíti“. Már itt Goethével történik az összehasonlítás *)! Melly szép alkalom itt is egy aesthetikai párhuzam' vonására, ha — illyesmihez tudnánk. Átkozott nagy baj az, ha az ember mindig házvételről beszél, 's egy lélek sem tudja, van-e pénzünk, vagy nincs? Lehet-e az illyennek hitele?

Sok baja Csátónak Vörösmartyval a' miatt is, hogy ez ajánlja, miképen a' játékszinczédulán megemléttessék, hogy a' jövedelem' egy része a' szerzőé **); 's midőn egy mezőről kiszorítatik, ügyesen és fűrgén másra viszi át a' harczot. Eleinte az, mi, ha valamelly szívrokon, péld. Munkácsy ***)) tenné, kétség kívül nemes őszinteség,

*) 39. sz. 4. l. — **) 45. 47. 49. 57. sz.

***)) Kijegyzék egyszer a' Haszn. Mul. a' Rajzolatok' ké-

álszeméremtől távoli valóság, előítélettel küzdés stb lenne: ugyan az, mert Vörösmarty teszi, szégyen, koldulás; utóbb azonban már nem szégyen, hanem illetlen és megalacsonyító, 's végre, midőn ezen sarczaiból is kiűzetik, megmutatja, mennyire félre értett hazafiság azt követelni, hogy valaki magyar színházba járjon, a' dramairó házról házra kéregessen a' hazáért, mert, u. mond, a' haza erre tán nem is szorúlt. De ki mondta ezt? A' fürgencz ön álma' képeivel kergetőzik. A' dolog igen egyszerű: Kell-e magyar színház? Bizonyosan, mert, ha egyéb okokat elhallgatunk is, német is van, melly idegen nyelvet terjeszt, 's ennek megfelelőbb ellenszere nincs, mint magyar színház, a' nyelv és nemzetiség' meggyökereztetésének egyik hathatós eszköze. 'S kell-e ezt pártolni még akkor is, ha nem egészen kielégítő? Bizonyosan, mert a' nélkül még nem állhat meg, mert más nemzeteknél is csak illy pártfogás és hazafiui buzgoság szorítá ki az idegent: avvagy nem emlékezik-e a' szemlész még Iffland 's Kotzebue' korára is? Arra hogy a' legmulattatóbb helyeket keressük, a' legállatibb nép, a' legutolsó lator is elég: ahhoz hogy a' gyenge csemetét kezdetben magasabb részvét' melegével tápláljuk, nemesb kebel kíváncsítatik, mellynek keserű a' mulatság, hol nemzeti-sége veszélyeztetik, 's örvendetes minden sugár, mellyben annak haladása csillámlik fel. Ez az, mit követelünk; 's illy emberek azok, kiket elfajult, bálványimádó honfiak' ellenébe akarunk állítani, 's azok nélkül — bizonyosak lehetünk benne — enyészet várna minden nemzeti életnyilatkozásra. Mert mikor leszen az, míg a' kezdet, a' messze haladt külfölddel kiállhassa a' hasonlítást? Ennek 's amannak fejedelmi birtokai vannak, de minden józan többre becsül azoknál egy talpalatnyi földet, melly sajátja, melly fáradasaiért neki gyümölcsöz. 'S ez szellemi dolgokban ne így legyen-e? Miért nem hagyák el az újabb Europa' népei a' szebb 's már kimivelt görögért és rómaiért nyelveiket? Miért nem mentek által a' század előtt is még darabos német nyelv' írói, a' simább 's miveltebb olasz és franczia' igájába? Mert önérzetök tiltá megsemmisülni azért, hogy idegenben találják fel azt, minek szikrait keblökben érezék. Ez azon önfentartás' philosophiája, mellyet, ha nem volna, támasztani 's terjesztetni kell, 's melly nélkül, akár mint bölcselkedünk, a' Hirnök is cseh-német ujsággá válhatnék — milly haszonnal gazdájára, nem ide tartozik. De hogy a' soha elégszer nem ismételtetőkől visszatérjünk: tegyen a' színigazgatóság mindent, mi tehetségében áll, legkisebb hazafiúi elnézésre *sem tartva számot*: ellenben járuljon a' m. közönség

regetési modorját: „Adjatok, adjatok a' szegény sírónak, hat pengő forintot Rajzolat-írónak“, mellyet azoknak kiadója, külön változatokkal, prózában és versben, évek óta nem pirúl az egész magyar írói sereg' lealázására gyakorolni. 'S ez nem szégyen Cs. előtt, nem lealacsonyító, sőt nem is illetlen! De szégyelli az, kinek arczbőre nem kéreg, szégyelli a' helyett, kit illet, 's szégyelli, hogy ezzel talán ugyanazon rendhez is számláltatik.

is a' minden kezdettel összekapcsolt bajok és hiányok' meggondolása által mérsékelt követelésekkel a' szinigazgatóság' ügyekezeteihez: 's kétséget nem szenved, hogy a' szilárd igyekezet egyfelül, a' buzgó részvét más részről, megközelítendik azon czelt, melly egyoldalú törekedéssel most alig kiviható. Mi az eredeti kérdést illeti, melytől Csató' Bodónésága miatt kelle eltérnünk, az seu-ki előtt sem olly nyomos, mint az előtt, ki általa egy fényes diadalt gondola nyerhetni. Mert az egész ujtásról csak azt mondhatni: „Ha nem használ, nem árt.” Az elsőt holta' napjaig sem fogja a' szemlész megmutathatni, ha csak minden színházjárót külön vállatásra nem fog; valamint azt sem, hogy az efféle egyszerű jelentés az írónak kisebbségére válik, hanemha azt tudná feldönthetetlen okokkal kivíni, hogy illendőbb a' pénzt szép titokban zsebbe dugni, mint maga idejében kimondani: Uraim 's asszonyaim! én egy szinművet írtam; ha pénzettekkel egyszersmind a' szinköltőt is serkenteni, fentartani akarjátok, jertek most! — Cs. azt írja ugyan *) , hogy „Vörösmarty' példája felsült, miért, nem tudjuk; de azt nehéz leszén megmutatni, vajjon nem azért voltak-e Marót bánnak másodszor több nézői a' Gyászvitézknél, mert a' figyelmes műbarát a' jelentésből tudta, hogy a' jövedelemből a' szerző is lát némi jutalmat?

Nem tetszenek Csátónak V. elmélkedései a' felekezetről is, az neki elmefuttatás, kuszált, rendetlen beszéd... mi meglehet, csak vigyázóbban bánt volna Cs. a' dologgal. Hanem fogja magát, 's neki, úgy mond, e' részben egy saját catechismusa van; 's mi az? Csekély változtatással 's hiányosban ugyan az, mit V. a' felekezet' meghatározásában mond. Sőt még arra is megtanít, ha spanyolok volnánk, mellyik pártot kellene vagy nem kellene követnünk...mert végül annyira elkeveredik, hogy teljességgel nem tud hova lenni. Azonban itt legalább nem tagadja meg eredeti hitét, 's nem állott azon képmutatók' vagy balgák' sorába, kik „harag és párt nélkül“-i lapjaikban magokra 's jelszavokra a' legkeserűbb satirát írták: sőt catechismusa' előadásával az e' részbeni felvilágosodást még segítette is.

'S ime ezekből állanak hármunk' személyei ellen a' panaszok, vádak, kifogások — 's az alaptalan állítások, félremagyarázások, elcsavarások, mint itt szép rendben tisztelt olvasóink elébe terjesztettük. — Vessünk már most egy pillanatot azon módra, mellyet a' Szemle az *Athenaeum* 's *Figyelmezővel* bánásban követ.

Az elsőt illetőleg, kétség kívül feltűnt minden figyelmes olvasónak az a' hidegség, az a' *szeretetlenség*, mellyel róla Cs. szól. Kérjük azokat, kik rá érnek, fussanak végig az *Athenaeumot* tárgyzó szakaszok' során, hogy lássák, vajjon nem teszi-e ezeknek nyolcz tizedét a' kiadókkal való személyes kapcázaskodás, apróságokkal bibelődés, melly nem a' folyóirat 's nem a' czikkely' ismertetésére szolgál, hanem inkább, megfordítva, alkalmul, a' kiadókat a' közvéleményben lealázni. 'S e' helyeket, a' fentebbiek-

*) 55. sz.

ben, úgy hiszszük, eléggé megvilágosítottuk. A' mi fenn marad, a' két tized, hű bemutatása-e a' tartalomnak, vagy csak felszámolása a' nagyobb vagy érdekesb czikkelyeknek? Nem; de midőn a' Cs. hidegségével nem gondolunk, e' szántszándékos reticentiáért, melly szerint gyakran 7—8 czikkel közül csak egy említetik, mint ha folyóiratunk csupa fehér lapokból állana, a' publicus lelkesmeretesség' e' teljes hiányaért, e' kézzel fogható részrehajlásért, e' kiszámolt igazságtalanságért joggal vádolhatjuk őt minden méltányosan gondolkodó előtt. Ő erre előálland, 's a' részint csak czínnél fogva említett, részint kifogásokkal, részint néhány javaló szó 's kiírt sorral bemutatott *eredeti* czikkelyekre fog hivatkozni; de mi — előre bocsátván hogy az Athenaeum' tartalmának ez évben is nem kevesebb mint felét teszik az eredeti közlemények — szerénység' sérelme nélkül merjük állítani, hogy az általunk közlött fordított és kivont czikkelyek' öszvesége tartalmi érdek és kidolgozás' alaposságára nézve bizonyosan felér a' bár középszerűt meghaladó eredetiséggel; hogy tehát ezeknek „fordítás“ ürügye alatti mellőzése nem egyéb, mint egy vastag fogás lapjaink' becsét általa legalább felényire szálítani le. A' mi véleményünk szerint, mellyben bizonyosan osztozni fog minden józan, az választja el bármelly, akár tudományos, akár szépliteraturai lap' becsét, ha amaz minél több új eszmét 's ismeretet terjeszt, ez minél nemesb szellemgyümölcsökkel képzi és gyönyörködteti olvasóit: 's az eredetiség, melly azon kívül tudományos tárgyak körül, folyóirati czikkelyekben többnyire összeállítási 's előadási szokott lenni, mindig csak második szempont, melly a' lap' érdemét határozza. Hogy így azon többi közt igen kisded számú olvasókra nézve történhetik *néha*: miképen kénytelenek valamelly czikkelyt, mint talán ismertet, olvasatlan hagyni, nem változtat a' dologon; mert hátha e' helyett egy olly eredeti állna, mellyet ugyan azon olvasó ismét *tárgyánál* fogva mellőzött volna el. Minden esetre nem csak elég, de sok, ha vegyes tárgyú lap' vegyes olvasói közül kiki tán két harmadot lel, inyére valót; 's ekkor aztán egyre megy ki, tárgyánál v. ismeretes voltánál fogva lön-e egy vagy más czikk elmellőzve. Nem hozzuk fel például a' külföldi időszaki sajtót, nem említjük, hogy az angol évnegyedi 's héti folyóiratok' legnagyobb része kivonatokat, 's pedig legnagyobb részt, *angol*, tehát ott köz kézen forgó munkákból ad kivonatokat; hogy a' franczia 's olasz havi 's heti munkák legalább felényire kivonatokat, 's a' német tartalmasb folyóiratok' nagy része is fordításokat és kivonatokat ad; — de azon észrevételt csakugyan nem hallgathatjuk el, hogy a' folyóiratok, kivált a' napi 's hetiek, nem annyira tárházai akarnak lenni új fölfedezéseknek, mint — külön rendeltetésökhöz képest — *terjesztői* az újnak, a' gyümölcsözhetőnek, az érdekesnek, tudni méltónak. 'S ha ez áll, 's ha még azon kívül geographiai fekvésünk, tudományos eszközeink 's készületeinkre, főkép pedig a' *magyarul írók*' helyheztesére tekintünk, valljuk meg: ezen eredetiség-hajhászásban valami kis meggondolatlanság,

számolás nélküli mohóság 's a' gőg' azon neme rejtezik, melyet szegénységi gőgnek lehetne nevezni. Ne higye senki, hogy ezeket mentségül hozzuk fel: erre akkor szorúlnánk, ha az Athenaeum kéziratok' szükének hírében állana; de minnekutána ellenkező esetben vagyunk, 's gyakran visszautasítunk eredeti közleményeket — ('s lehet hogy nem-barátink' száma egy részt az ez által sértett írókból áll) — elhihetik olvasóink, hogy csak meggyőződésünket akartuk ez úttal kifejezni, valamint azt is, hogy gyengébb eredetiektől sem tagadjuk meg a' felvételt, ha azt tárgy vagy korszerűség ajánlják.

Hogy visszatérjünk, hol elhagytuk, Csató' szokott formái, melyekkel gyakran legtarkább és tartalmasb számainkat sovány alakban tünteti fel, ilyenek: az *Ath. fordításokat közöl angolból és németből*, vagy az *Athenaeumban némi fordítások után* ez 's ez vonja magára figyelmünket, vagy: *más fordítások mellett* befejeztetik ez meg ez, vagy: jó, DE *) olvasó publicumunk' nagyobb részére érdek- 's hatástalan fordítások után stb stb. Vajjon nem a' tárgy-e az első, mi figyelmet kíván, 's a' ezikk' tartalmassága vagy nem tartalmassága? Igen, de akkor az Athenaeum talán tartalmasnak mutatkoznék, a' Szemlének célja pedig éppen ellenkező. Avvagy talán másutt is elhallgattatnak a' nem eredeti cikkek? Sőt, azok elég szorgalmasan felhordatnak, még a' Vas. Újság, brassai Mulattató — hát még a' Rajzolatoknál! De még az említett formák is valótlanul állítanak gyakran; így felebb éppen egy olly helyet találtunk kiemelni **), hol érdektelenség, hatástalanság tulajdoníttatik az Ath. cikkeinek, 's melyek e' cikkek? Egy pillanat az *emberiség' fejlődésére egyenlőség' tekintetében; egy angol utazó' kalandja Sabaudiában; a' test nélküli lélek, orosz mese*. Miért? — Így a' folyó félévi 2, 3. és 4-d. számokról az mondatik, hogy bennök „értve az értekező és belletristicai részt egyetlen, figyelmet érdemlő 's eredeti cikkely van“ ***). Lássuk tehát e' számokat: a' Cs. által említett cikkelyen kívül *eredetiek* 1. Világpolgárság és honszeretet; befejezés, Tóth Lőrincztől. 2. Bujasenyv és rüh elleni törvények némelly szomszéd statusokban, D. Ivanovics Andrástól. 3. hat epigramm Csabától. 4. A' könyörgő, Beöthy Zsrgmondtól. [Minek neveztetik az, ha valaki szántszándékkal mást mond, mint a' mit tud és hisz, csak hogy másokat tévedésbe hozzon?]. Lássuk a' *figyelmet nem érdemlő* fordított cikkelyeket is. 5) Balságok — mondhatjuk Csátónak, hogy ez több figyelmet nyert, mint éppen ohajtottuk. 6. Néhány spanyol carlista hadfő' arczképe, név szerint ez uttal Don Sebastian és gróf Madeira: tehát a' napi történetekhez tartozó illy vázlatok nem érdemelnek figyelmet? Azonban egy más alkalommal, ugy látszik megnyerte legalább azok' folytatása Cs.' javalását, midőn „több jeles fordításokat“ említ ****). Továbbá a' szépliteraturai részben 7. A' nagyra me-

*) Ej, Cs. ur, be átkozott közel áll ismét a' jóhoz a' nem jó! — **) 63. sz. 3. l. — ***) 59. sz. 3. l. — ****) 67. sz. 3. l.

nendő hős, francia — 's 8. Hermína, német novella állanak. 'S im mind ezek Cs. aranymérlegén olly pihekönnyedek voltak, hogy ő azokat egy lehellettel el vélte fúhatóknak. De hogy ne látsassunk csak egy pár helyére Cs. nak alapítani méltánytalansága' vádját, vagy pedig minden kicsiny darab' említését várni, nevezünk néhányakat, mik legalább a' czimnél fogva megneveztetést nem csak terjedelmök, hanem, 's főleg tudományos becsök és fontosságok, részint korszerűségök miatt *tán csak megérdemelték volna*: 's illyek Wurga János' elmélkedése az egyenlőségről, Chateaubriand' vizsgálatai Shakespeare és dramái felől, Napoleon' caractere Channingtől, Az ember' természeti rendeltetése és életmódja, A' tanulási érdek' különféle nemeiről, Moldva' ismertetése, A' föld' öt részének characteristicája, Anglia IV. Vilmos' uralkodása alatt 's Victoria' trónra léptekor, Humboldt és Bonpland' felmenete a' Chimborázóra, Az örökülési törvények, 's egyéb közlései Fábriának Tocqueville és Chevalier' europai hírű és érdekű munkáikból, A' középkor Chateaubriand után stb stb. Így mellőztetik az olly változatos és korszerű Egyveleg is, akkor midőn péld. a' „Természet“nek minden „szilvafája“ magasztaltatik. Hát a' *literaturai rész*? Erről mély hallgatás, 's a' Hírnök' olvasója azt lihetné hogy ez nincsen is, ha egyszer vagy kétszer gáncsolva nem volna. A' fogás, mondhatjuk, finom. Jól tudja Cs., hogy az Athenaeum 's Figyelmező egyesült folyóirat, két harmada szerint tudományos lévén, fennállhatására, nagyon is rá szorúl e' szépliteraturai részre, mint a' melly műveltségi állapotunknál fogva maga képes, elégséges közönséget vonni: ezt kell tehát a' közvéleményben, mennyire lehet, kibébiteni, vagy épen elfelejtetni, róla a' publicus lelkismeretesség' követelése' daczára is hallgatni, hogy így egy gyűlölt szellemű folyóirat' fennállhatásának e' fő forrása beduguljon. 'S ezért ignorált Cs. több mint egy tuczat elbeszélést, 's közöttök ollyakat, mint Pap Endrének bensőség, valóság 's ritka szépségű előadásával kedvességet nyert novellája: *Élő férj' özvegye*; Nagy Ignác' érdekes szövevényű beszélye: *Niagara' menyasszonya*; ezért *Marryat kapitányé*: *Egy lángész' története*, az első mellyet e' legújabb regényírói notabilitástól, tudunkra, a' magyar olvasó eddig vett; az *Egy nap' regénye*, Szerencse és balsors stb. Ezért hallgat mélyen a' balladákrol (Vörösmartyét kivéve, mert ezt gáncsolni kelle), b. Eötvös József, Erdélyi, Pap Endre, Vachott S., Ormós László, Sárosy, Soltész Dániel 's többiek' dalaikról, az epigrammokról stb — 's ismételjük: mind erről akkor, midőn a' pajtáslapok' majd minden apróléka czim szerint hordatik fel, 's mindig különféle, szebbnél szebb epithetonokkal bemutatva: péld. a' *Rajzolatokban* csupa könnyű és kellemes olvasmányt talál, izléses fordításokat, sikerült fordításokat, dús elmésséget, mikor előfizetést hirdetnek, akkor újra emelkedni akarást 's majd ismét olly buffoelmésséget, *melly a' legfeketébb vérű embert, sőt magát az ördögöt is megnevelteti*; jeles észrevételeket, és pedig folyvást *finom velínen* 's a' szerkesztőség' minden igyekezte' ráfordításával, stb stb. — a' *Természetről*,

már mutatvány lapja után hirdeti, hogy az nincs dolgozók' szűkében (nb 3 való név mellett 4 ál-név), hogy azt izlés és urbanitas fogja bélyegezni, mellyekkel ha tartalmasság is karöltve járand, olly tökéletes hírlap (a' Hírnököt sem véve ki?) mint az övé nyelvünkön még eddig nem jelent meg; az első számnál pedig „a' barátság (tehát literatúrában is van barátság?) és rokon-érzelem' legszívesebb szavaival üdvözli; a' főlap, u. m. mint illik, szakszerű és tartalmas **ERTEKEZÉSEKKEL** teli [NB. a' főlap fél iv]. Adná isten, hogy előfizetői' száma stb e' nemes folyóirat stb; a' Bányászdalt, a' Virágnyelvet nem lehet magasztalás nélkül említenünk; 's az így megy folyvást, az mindig változatos, tartalmas; az ötödik szám' megjelentével: a' főlap' „eddig czikkelyeit [mellyek 2 ívet tesznek] rövidség (c' est vrai!), velősség, közértelmesség, közhasználhatóság bélyegzik“; következik a' Virágnyelv' kedves folytatása, Garay egy nyájás dala; ismét egy nyomos cikk, megolvastatást és részint figyelmet érdemlő cikk, 's egy igen érdekes vázolatocska, a' folyvást nyájás Virágnyelv, 's egy érdekes töredék, 's egy alapos bírálat, megint csupa jó szándék, meleg érzés, lelkes előadás (habár felszeg tanítás mellett stb — be átkozott közelség ismét), 's megint alaposság, élet és gyakorlatismeret, 's ismét velős, népszerű czikkelyek, merő változatosság, érdekletesség, az ananász és mirtusz' „képecskéi olly nyájások és kedvesek“ a' Hazucha' beszélgetései mulatságos és hatásosak, egy pár elbeszélés, eredeti, ügyes, gyakorlott kéz' munkája, magasb művészeti érdekekkel bíró — — és ez így megy folyvást édesen és kedvesen és nyájason 's akár hiszi ezeket Cs. maga, a' csemegeosztásban szintolly bőkezű, mint kész a' mákony- és bürökkeverésre, ha nem épen olly szerencsés is, akár nem hiszi: nekünk legkisebb gondunk; de ki kellett mutatnunk azt a' hangot és modort, mellyel a' pajtáslapokat olvasóira köti, midőn a' mieinktől tartalma' pusztá de hű megnevezését is megvonja. Mondá vala pedig a' szemle' bevezetésében: „Ugy véljük, nem tesszünk kellemetlen dolgot olvasóink előtt, ha a' folyó hónap' elejétől megjelenő magyar hírlapok' érdekesebb tartalmát a' tárgy' megemlékezésével vagy rövid kivonatával is hetenkint velők megismertetjük“. Az itt sarokba szorúlt Cs. avval próbáland kibúni, hogy ő igen is a' neki érdekeseb-

leknek látszókat megismertette, a' miről tehát hallgat, az neki *kevesbbé érdekesnek* látszik: 's ez jó mentség volna akkor, ha más lapokkal hasonlólag bánt volna; de miután az előbbiekből ellenkező sült ki, mentegetőzhetik ő bátran, de senki sem hiendi neki, hogy péld. midőn a' Virágnyelvet nem *csak pusztán* említi, hanem dicsérve, Kunos' egy dalát *magasztalva*; ugyan akkor olly czikkelyek, mint a' Schnelleré, Hartmané, Chateaubriandé, Channingé, 's a' verses dolgozatok' nagy része, *említésre se legyen méltó* *).

A' *játékszíni krónika* gyakran megnyeré javallatát, csakhoggy akkor is, midőn az neki legjobb, ott van tős szomszédjában a' helybenhagyásnak, az az átkozott DE lassu, DE secant stb. Egyébiránt e' krónika nyujtott Csátónak leggyakrabban alkalmat a' háborgásra, részint, mert itt nyílik legtérebb köre a' pletykának, kötődésnek, részint mert ez olly *könnyű* mező, mellyen stans pede in uno is hasábokat tölthetni. A' mi itt különösen egyikünket v. másikunkat illete, e' czikkelyek' folytában meg volt a' maga helyén ütve; 's így kevés az, mit általában kell mondanunk. „Marót bán“ bírálatába a' krónika nem ereszkedik: kérdi tehát Cs. *miért* nem? Azért nem, mert szerzője kívánta, hogy a' darab szerencsésjére bizassék, 's illőnek hitte, hogy saját organuma hallgasson ott, hol minden egyéb lapok úgy is vetélkedve sietnek azt jó 's nem jó oldalairól bemutatni. Azonban, csak szolott volna S. F., és pedig kedvezőleg, akkor hallottatok volna zajt, 's a' pajtasság, párt, egymást imádás 's tudja isten mifele literaturai vétkek' vádját Pozsonytól egész a' Fekete Tengerig zengeni. Egyébiránt nem tagadhatni: a' kérdés igen új, talán naiv is: Vörösmarty' lapja miért nem bírálja Vörösmarty' darabját; az ehhez kapcsolt vád pedig: „Miért kerülni illy erőszakosan a' részrehajlás' színét *ha nem vagyunk* részrehajlók?“ nyomhatna valamit, ha kevesbbé keresett volna.

(Vége következik.)

*) A' 13—75 számig a' Szemle, az Athenaeum' 104 czikkelye közül [nem számlálván ezek közé a' verses dolgozatokat, egyvelget, krónikát, hangászati szemlét stb.] 38-at nevez csak meg, és pedig akkor, mikor még a' Vasárnapi Ujságnak is, melly alig egy harmadrésze az Athenaeum' tömegének, 's az ellenséges lapok közé számíttatik, 30 czikkelye neveztetik meg.